

Aleksandra Mihaylovna Kollontay
(1872-1952)

Rus devrimci, yazar ve diplomat. Ekim Devriminden sonra Sosyal Güvenlik Halk Komiseri olarak atandı. 1923'te Norveç'e Sovyet Büyükelçisi olarak atanmasıyla diplomatik kariyerine başlayan Kollontay, böylece modern çağda bu kadar yüksek bir diplomatik göreve atanan dünyadaki ikinci kadın oldu. Ayrıca İsveç ve Meksika büyükelçiliğinin yanı sıra, Milletler Cemiyeti'nde Sovyet heyeti üyesi olarak görev yaptı. Kalem aldığı çok sayıda makale ve teorik yayına ek olarak, *İşçi Arılar* ve *Kızıl Aşk* adlı iki romanı bulunmaktadır.

PARVATHÍ MENON, tarih öğrenimi görmüş ve gazeteci olarak çalıştığı *The Hindu* yayın grubundan kısa süre önce emekli olmuştur.

Eserin özgün adı:

The Soviet Woman

(LeftWord Books, Ekim 2017)

SOVYET KADINI SEÇME YAZILAR

ALEKSANDRA KOLLONTAY

İngilizceden Çeviren

Deniz Tuna

Parvathi Menon'un Önsözüyle

Yordam Kitap: 444 • **Sovyet Kadını** • Aleksandra Kollontay
ISBN 978-605-172-623-6 • *Çeviri*: Deniz Tuna • *Redaksiyon*: Deniz Gedizliođlu
Kitap Editörü: Elif Aksu Kaya • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Birinci Basım: Ağustos 2023

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Özkaracan Matbaacılık Ciltçilik San. ve Tic LTD ŞTİ** (Sertifika No: 45469)
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad No : 62c
Güneşli Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 630 82 38

SOVYET KADINI
SEÇME YAZILAR

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
1. BÖLÜM:	
DÜNYA KADINLAR GÜNÜ	31
ULUSLARARASI SOSYALİST KADINLAR KONFERANSI	33
ULUSLARARASI KADIN KONFERANSI	48
“KADINLAR GÜNÜ”	59
2. BÖLÜM:	
RUS DEVRİMİ	63
“GÖREVLERİMİZ”	65
“BOLŞEVİKLERİN KAZANMASI NEDEN ŞART?”	68
“ÇOCUK YARDIMI HAKKINDA KARARNAME”	74
“NE İÇİN SAVAŞIYORUZ?”	76
“RUSYA'DAKİ KADIN İŞÇİ HAREKETİNİN TARİHİ ÜZERİNE”	79
CİNSLER ARASI İLİŞKİLER VE SINIF MÜCADELESİ	92
EVLİLİK İLİŞKİLERİNDE KOMÜNİST AHLAK ÜZERİNE TEZLER	108
EKİM DEVRİMİ BATIDAKİ KADINLARA NE SAĞLADI?	117
3. BÖLÜM:	
OTOBİYOGRAFİ	121
HAYATIMIN ANLAMI VE AMAÇLARI	123
SİYASİ MÜLTECİLİK YILLARI	133
DEVİRİM YILLARI	143
DİPLOMATİK GÖREV YILLARI	155

ÖNSÖZ

Parvathi Menon

1917 Bolşevik Devriminin ilham verici bir figürü olan Aleksandra Kollontay'ın (1872-1952) devrimci mirası, ölümünü takip eden on yıllar içinde nispeten karanlığa sürüklendi. Kollontay'ın devrimci kız kardeşlerinden bazıları, örneğin Rosa Luxemburg, Clara Zetkin ve Nadejda Krupskaya ünlü isimler haline geldiler; fikir ve yazıları, tüm dünyada sol hareketler ve kadın hareketleri için sosyalizmin düşünsel mirasının önemli bir parçasını oluşturuyor. 1970'ler ve 1980'lerdeki feminist hareket içinde Kollontay'a dönük ilgide kısa süreli bir artış görüldü; bir kısmı onu sosyalizmin hatalarının trajik bir temsilcisi olarak gösterdi, başka bir kısım ise ataerkil bir Bolşevik devlet aygıtı tarafından faaliyet ve yazıları baskı altına alınmış bir kurban olarak resmetti.

İngilizce yazılmış ilk ciddi Kollontay biyografileri 1979 ve 1980'de yayımlandı.¹ Bu çalışmaların yaptığı katkılara rağmen, Aleksandra Kollontay'ın olağanüstü hayatı ve yaşadığı sıra dışı dönem, bugün en iyi ihtimalle, özel ilgi sahiplerine hitap eden akademik ve politik bir başlık olmaya devam ediyor. Bunun nedenleri nedir? Kollontay'ın hayatı ve eserleri, neden aynı dönemde üretmiş çoğu isim kadar bilinmiyor? Neticede eserleri epey hacimli. Kollontay siyaset, Marksist teori, farklı ülkelere özgü iktisadi

---

1 Barbara Evans Clements, *Bolshevik Feminist: The Life of Aleksandra Kollontai* (Bolşevik Feminist: Aleksandra Kollontay), Bloomington: Indiana University Press, 1979; Cathy Porter, *Alexandra Kollontai: A Biography* (Aleksandra Kollontay: Bir Biyografi), Londra: Virago Press, 1980.

araştırmalar ve kadın sorunu üzerine yazdı. Arkasında mektuplar, günlükler, hatıralar, broşürler, teorik yazılar, makaleler ve yaratıcı edebiyat eserleri bıraktı. *İşçi Arıların Aşkı* ve *Kızıl Aşk* adlı iki romanı ve öyküleri, aşk, cinsellik ve sosyalist ahlakla ilgili görüş ve fikirlerini kurgusal karakterler aracılığıyla aktarıyordu.

Kollontay'ın yaşamı sırasında görece gölgede kalmasına getirilmiş açıklamalardan biri, aşk, cinsellik ve evlilik meselelerindeki görüşleri fazlasıyla serbest olduğu için sosyalist düzen tarafından bir kenara itildiğidir. Gerçekten de o dönem bazı eleştirmenler Kollontay'ı kendini pek de iyi gizleyemeyen bir "özgür aşk" veya hafifmeşreplik savunucusu, dolayısıyla öngörülemez ve hatta tehlikeli bir etkinin sorumlusu olarak görüyordu. Esasen, cinsellik konusunda kendisine atfedilen "bir bardak su" teorisi –susamış bir insan için bir bardak su nasılsa, cinselliğin de bir o kadar sıradan ve gerekli olduğu– Kollontay'ın cinsellikle ilgili tezlerinin yanlış bağlamda değerlendirilmiş bir okumasıdır, buna rağmen üstüne yapışıp kalmıştır.

Kollontay burjuva feminizme tereddütsüz karşıydı, bunun Marksizm karşıtı ve özgür aşk gündemiyle hareket eden bir feminizm biçimi olduğunu düşünüyordu. Aynı zamanda, o dönem cinsel ahlak sorununu kadınların özgürleşmesi bağlamında ve entelektüel anlamda ele alan birkaç komünistten biriydi. Belki de kadın sorununun cinsellik boyutunu analiz ederken işi diğerlerinden daha ileri taşımıştı. Kadınların özgürleşme olasılığının sosyalist bir geleceğe bağlı olduğunu düşünüyordu ve kadınları bağımlı kılan mekanizmaların –elbette siyasi ve iktisadi açıdan ama aynı zamanda fikir ve davranışlar düzeyinde– sosyalizmle ortadan kaldırılacağını ve kaldırılması gerektiğini ortaya koymuştu.

Sovyetler Birliği dışına ilk kez, Norveç'e gönderilen bir ticaret heyetinin üyesi olarak, 1922'de çıktı. Birkaç yıl sonra, 1924'te Norveç'e Sovyet Büyükelçisi olarak atanması, uzun, şanlı ama yeterince incelenmemiş bir diplomatik kariyerin başlangıcı oldu. Dolaysız, radikal bakış açısı ve güçlü kişiliğinin, Bolşevik

Parti'deki muhafazakârların hoşuna gitmemiş olması muhtemeldir; ancak parti merkezinden Sovyet dış politika sahasına geçirilmesinin nedenini feminizmiyle ilişkilendirmek yanlış olur. Bu, söz konusu devrimci ayaklanma döneminin son derece yetenekli Bolşevik liderleri arasındaki siyasi ve sınıfsal eğilimlerin birbiri üzerindeki karmaşık etkilerini anlamaya çalışmaktan kaçınan kolay bir açıklamadan başka bir şey değildir.

Kollontay, etkileyici bir kitle önderi, çarlık rejiminin devrilmesi ve sosyalist devletin kurulmasında aktif görev almış kıdemli bir Bolşevik'ti. 1917'de Bolşevik Parti Merkez Komitesi'ne seçilen ilk ve tek kadındı. Aynı yıl 24 Ekim'de silahlı ayaklanma başlatma ve Kışlık Saray'ı basma kararının alındığı tarihî toplantıya katılan on iki kıdemli Bolşevik'ten biriydi. İlk kadın komiser olarak Sosyal Yardım Dairesi'nin başına getirildi ve ilk sosyal yardım düzenlemelerinin hazırlanmasında önemli rol oynadı. Kollontay'ın siyasetinin odak noktası kadının statüsü ve siyasi eğitimi olsa da her zaman bunların çarlık rejimine siyaseten son verilmesi ve yeni bir devrimci devletin kurulmasına bağlı olduğunu savundu. Bu nedenle Kollontay'ın çalışmalarını, esas olarak kadın sorunuyla ilgili oldukları gerekçesiyle marjinalleştirmeye yönelik her tür girişim tam da onun sarsmaya çalıştığı cinsiyetçiliğin bir yansıması olacaktır.

DÖRT EVRE

Kollontay'ın hayatını kabaca dört evreye ayırarak kendisini etkilemiş çeşitli faktörler hakkında bir fikir edinebiliriz. İlk evre, Mart 1872'de St. Petersburg'da zengin bir burjuva ailede doğumundan, kocasını ve küçük oğlunu geride bırakarak Marksist iktisat çalışmaları yapmak için Zürih'e gittiği 1898 yılına uzanır. Ailesinden bu kopuş, siyasal eylemci hayatının başlangıcı olmuştur.

Kabaca 1899'da başlayıp 1910'a uzanan ikinci evre, Kollontay'ın Marksist kanılarının güçlendiği ve zamanın önde gelen bazı Avrupalı devrimcileriyle temas kurduğu bir dönem-

di. 1907'de Stuttgart'taki VII. Uluslararası Sosyalist Kongre'ye ve Rusya'yı tek başına temsil ettiği I. Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'na katıldı. Ertesi yıl, sosyalizmin kadın kurtuluş hareketine yaklaşımını ana hatlarıyla ortaya koyduğu *Kadın Sorununun Toplumsal Temelleri*'ni yazdı. 1910'da Kopenhag'da düzenlenen VIII. Sosyalist Kongre'de ve II. Sosyalist Kadınlar Konferansı'nda konuşma yaptı. Kollontay hayatının bu döneminde politik olarak oldukça aktif olmakla birlikte ideolojik olarak netleşmemişti. Çarlık rejimi tarafından bastırılan 1905 Rus Devrimine katılmış, ertesi yıl Menşeviklerin safına geçmişti; daha sonra Rusya'dan kaçıp Berlin'e gitmek zorunda kaldı ve burada Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne (SDP) üye oldu.

Kollontay'ın yaşamının 1911 ve 1922 arasındaki üçüncü evresi, Bolşevik siyaseti benimsediği yıllara denk gelir. Bu dönemde Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ni dolaşarak Rus devrimci mücadelesi için ve savaşa karşı destek toplamak için çalıştı. Mart 1917'de Rusya'da devrim olduğunu, çarın tahttan indirildiğini ve Geçici Hükümet'in kurulduğunu haber aldı. Aynı ay, Lenin'le ilk kez temas kurdu ve Lenin ondan, "Uzaktan Mektuplar"ını *Pravda* gazetesinde yayımlanmak üzere Rusya'ya götürmesini istedi. Nisan ayında Rusya'ya döndü ve Petrograd Sovyeti'ne delege olarak seçildi. Yine Nisan ayında İsviçre'den dönen Lenin'i karşılayan küçük yoldaş grubu arasında o da vardı. Kollontay, Lenin'in *Nisan Tezleri*'ni destekleyen birkaç kişiden biri olarak Ekim 1917'den önceki devrimci mücadele sırasında canla başla çalıştı: Fabrikalarda, sokaklarda ve hatta savaş gemilerinde düzenlenen toplantılarda Bolşevik programı destekleyen ve Geçici Hükümet'in devrilmesi çağrısında bulunan konuşmalar yaptı. Bolşevik kadın gazetesi *Rabotnitsa* için yazılar yazdı. O yılın Haziran ayında yapılan ilk Tüm Rusya Sendikalar Kongresi'nde, ısrarla, sendikaların kadın işçilerin talep ve ihtiyaçlarını ele almaları gerektiğini dile getirdi. Temmuz ayında Geçici Hükümet tarafından Alman casusu olduğu gerekçesiyle tutuklandı ve hap-

se atıldı ama yine de gıyabında Bolşevik Merkez Komitesi'ne seçildi. Eylül ayı başlarında serbest bırakıldı ama bu kez de ev hapsine alındı ve ancak o ayın sonunda özgürlüğüne kavuştu.

Kollontay bu döneme kadar hep Bolşeviklerin karargâhı olan Petrograd'daki siyasi faaliyetin göbeğinde bulunuyordu. Kerenski Hükümetini deviren ve Bolşevikleri iktidara getiren silahlı ayaklanmayı planlayan tarihî Merkez Komite toplantısına katıldı. Kasım 1917'de Sosyal Yardım Komiseri seçildi ve Birinci Petrograd Emekçi Kadınlar Konferansı'nda, Bolşeviklerin annelere koruma sağlayan yeni yasasını tanıttı. Ertesi yılın başlarında ise Bolşevik Hükümet tarafından kabul edilen yeni Evlilik Yasasını sundu.

Kollontay, Rusya'nın I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesi anlamına gelen Brest-Litovsk Antlaşması'ndan yana olan Lenin'e karşı çıkmış bir grup kıdemli Bolşevik'ten biriydi. Mart 1918'de düzenlenen IV. Sovyetler Kongresi'nde anlaşmanın şartlarını eleştirdi, ancak anlaşma kongre tarafından onaylandı.² Kollontay protesto amacıyla parti komiserliğinden istifa etti. Eylül 1919'da yeni Kadın Dairesi Jenotdel'e katıldı ve 1920'de yönetici oldu. Bundan sonra Bolşeviklerden uzaklaştı ve 1921'de Aleksander Şilyapnikov liderliğindeki İşçi Muhalefeti grubuna katıldı.³ İşçi Muhalefeti, partinin X. ve XI. kongresinde onları sol maceracı bir sapma olmakla suçlayan Bolşevik delegelerin saldırısına uğradı. Kollontay'ın kendisi de hem siyasi görüşleri hem de özel hayatındaki disiplin eksikliği gerekçesiyle yoğun eleştirilere maruz kaldı ve partiden ihraç edilmekle tehdit edildi.⁴ 1922 başlarında Stalin

2 Porter, *Alexandra Kollontai*, s.289-91. Kollontay, şartları oldukça ağır olan bu anlaşmanın imzalanmaması ve Sovyetler Birliği'nin bekleyip Avusturya ve Alman proletaryasına kendi ülkelerinin egemen sınıflarını devirmek için, ki bunun çok yakında gerçekleşeceğini düşünüyorlardı, yardım etmesi gerektiğini düşünenlerle aynı fikirdeydi. Lenin içinse yeni kurulan Sovyet devletinin korunması büyük önem taşıyordu ve bunun için sınırlarda barışın tesis edilmiş olması şarttı.

3 A.g.e., s.342.

4 A.g.e., s.362-64. Ayrıca bkz. Beatrice Brdovsky Farnworth, "Bolshevism, the Woman Question, and Aleksandra Kollontai", *The American Historical Review*, c. 81, Sayı 2 (Nisan 1976), s.292-316.

partinin genel sekreterliğini ele geçirdi ve Lenin ilk felcini yaşadı. Kollontay gözden düşmüş bir halde Odessa'ya gönderildi. Ancak o yaz Stalin onu Moskova'ya geri çağırды ve diplomatik bir görev teklif etti. Bunun üzerine Kollontay, Sovyet ticaret heyetinin bir üyesi olarak Norveç'in Oslo kentine gitti.

Kollontay hayatının bu aşamasında bolca yazdı ve kamusal platformlarda kadın sorunu üzerine konuşmalar yaptı. Bu döneme ait yazıları arasında 1913'de yazdığı "Yeni Kadın" başlıklı makalesi; 1916'da Rusya'da yayımlanan *Toplum ve Annelik* adlı bir kitap; *Rabotnitsa*'da birçok makale ve I. Tüm Rusya İşçi ve Köylü Kadınları Kongresi'nde yaptığı konuşmaya dayanan "Komünizm ve Aile" başlıklı makalesi bulunmaktadır. Sverdlov Üniversitesi'nde komünist ahlak ve ekonomide kadınlar üzerine bir dizi konferans verdi. Bu aynı zamanda Kollontay'ın sağlığının bozulduğu bir dönemdi. 1919'un başlarında kalp krizi geçirdi ve kış ayları tifüs, kan zehirlenmesi, böbrek iltihabı gibi hastalıklar ve kalbiyle ilgili sorunlarla geçti.

Kollontay'ın yaşamının 1924'ten Mart 1952'deki ölümüne kadar olan son evresi, diplomatik kariyerini ve emekli olmasının ardından Rusya'ya dönüşünü kapsamaktadır. Bu yıllar onun kesin bir kopuş yaşadığı yıllardı. İç siyasetle de kadınlara yönelik politikalar üretme ve hayata geçirme süreçleriyle de irtibatını aşağı yukarı kesmişti. Artık bir diplomattı ve sosyalist hükümetini yurtdışında temsil etmek olan yeni görevine uyum sağladı. Diplomatik kariyerinin çoğunu Norveç ve İsveç'te geçirdi, ancak 1926 ve '27 arasında kısa bir süre, Meksika'da da Sovyetler Birliği Büyükelçisi olarak görev yaptı. Anne tarafından dedesinin doğum yeri olan Finlandiya ile sıkı bağlarını sürdürdü ve 1944'te II. Dünya Savaşı sırasında Finlandiya ve İsveç'in Hitler'den kopmasını sağlamak için yapılan barış anlaşması müzakerelerinde etkin bir rol üstlendi. Etkisi açısından Kollontay'ın diplomasideki başarıları, politikacı ve kadın hakları savunucusu olarak elde ettiği kazanımları aşmıştı. Gerçekten de kadınlar ve cinsellik konusundaki radikal

görüşleri nedeniyle parti içinde ve dışındaki birçok çağdaşından hiddetli sözler duymuş olmasına rağmen, 1933'te kadın davasına yaptığı katkı ve çalışmalarından dolayı Lenin Nişanı ile ödüllendirildi ve 1945'te Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi.

Kollontay, Stalin'in 1930'lardaki tasfiye harekâtından kurtulabilmişti. Elbette bunun için de eleştirildi; aleyhinde konuşanlar, siyasi oportünizm uğruna yakın arkadaşları ve siyasi ortaklarının sınır dışı edilmesine ve öldürülmesine göz yumduğunu iddia ediyordu. Ancak biyografisini yazanlardan hiç olmazsa biri, Kollontay'ın o sırada Rusya'daki durum ve başında Stalin'in bulunduğu hükümetin eylemleri karşısında aldığı konumun oportünizmden değil, siyasi görüşlerinden kaynaklandığını açıklamaya çalıştı.⁵ Kollontay, sosyalizme geçişin sıkıntılı olacağına içtenlikle inanıyordu. XV. Parti Kongresi (1932) vesilesiyle yayımlanan kişisel anıları arasındaki "Ekim Günleri" başlıklı yazı, iktidarı ele geçirme planlarının yapıldığı 1917 tarihli Merkez Komite toplantısından bir kesit aktarıyordu. Makale, 1937'deki XX. Parti Kongresi vesilesiyle yeniden yayımlandı. Ama bu ikinci versiyonda makale (tahminen resmî sansür heyeti tarafından) baştan yazılmış, Kollontay'ın kendi yazdıklarında bu büyük toplantıya hâkim olduğu hissedilen yoldaşlık ruhuna dair hatıraları çarpıtılarak Lenin'e ve sosyalist devlete karşı komplo kuran "hainler" (Troçki, Kamenev, Zinovyev) ile ilgili bir anlatıya dönüştürülmüştü.⁶ Bütün bunlara rağmen Kollontay, Sovyetler Birliği'nde gerçekleşen sosyalist denemeye inandı ve destek verdi; ülkenin bu ateşle imtihandan sağ çıkacağından emindi. Hatta eleştirisini kendisinin de içinde yer aldığı Birleşik Muhalefet'e yöneltiyordu:

[İşçi Muhalefeti] şimdi partide hatalar görüyorsa, bu hataların sorumlusu en başta partinin liderleri değilse kimdi? İnsanların

5 Cathy Porter'ın biyografisi Kollontay'a karşı anlayışlı bir yaklaşıma sahiptir ve onun tasfiyelerden kurtulmuş olmasına daha karmaşık ve nüanslı nedenler sunar. Bkz. Porter, *Alexandra Kollontai*, s.388-389, 403, Bölüm 19: 'The Purges, Fascism and War'.

6 A.g.e., s.426.

hafızası o kadar zayıf değil. Muhalefet üyelerinin söylediklerini duyan da parti politikalarının ve aygıt yapısının onlar partiden ayrıldıktan sonra bozulduğunu düşünür.⁷

Adı geçen biyografisinin yazarına göre, Stalin'in tasfiye dalgası sırasında Kollontay da Moskova'ya çağrılıp yargılanmayı bekliyordu. Tasfiyelerin arkasında bir mantık arıyor ve bunu Rönesans döneminde heretiklere yapılan zulme benzetiyordu. Şöyle yazmıştı:

O dönemi [Rönesans] şimdi daha iyi anlayabiliyorum. Fikirlere karşı nasıl bir zulümmüş o; inancı savunmak uğruna nasıl bir azim! Bizim zamanımızla çok fazla ortak yönü var. O zamanlar evren hakkında keşifler yapanlar, bugün yeni bir şey yaratmaya çalışanlardan daha da sapkın kabul ediliyordu. Şu an yaşamakta olduğumuz şey, ölmekte olan kapitalizm ile yeni bir dünyanın yaratıcıları arasındaki savaş. Şimdi olduğu gibi, o zaman da bir aşamadan diğerine geçerken savaşlar, siyasi entrikalar, terör... her şey vardı. Eh, zaman geçiyor; Hus ve Bruno'nun uzun zaman önce yakıldığı meydanlarda şimdi anıtları duruyor.⁸

SEÇME YAZILAR:

POLİTİKA VE KADIN SORUNU

LeftWord editörlerinin bu kitapta bir araya getirdiği on iki makale, Kollontay'ın siyasi yaşamının farklı evrelerinde onu meşgul eden çeşitli tema ve meseleler üzerine yazdığı yazılardan ve yaptığı konuşmalardan bir seçki sunuyor. Üç bölüme ayrılan bu seçki, kronolojik ve tematik olarak düzenlendi.

Birinci Bölüm, 1910-1913 yılları arasında sosyalist kadın hareketinin bu tarihsel kavşaktaki taleplerini ele alan üç makale içeriyor. Bu taleplerin başında, Kollontay'a göre pazarlık konusu olmayan ancak uluslararası sosyalist kadın hareketinin bazı ke-

7 A.g.e., s.428.

8 A.g.e., s.413. Ayrıca Farnsworth, "Bolshevism, the Woman Question, and Aleksandra Kollontai", s.314.

simlerinin hâlâ kabul etmediği oy hakkı geliyordu. 1917-1927 tarihleri arasında yazdığı bazı yazılardan oluşan ve üç bölüm içinde en önemlisi olan İkinci Bölüm’de Kollontay’ın başlıca odak noktası, kadın sorununun *sosyalizm döneminde* nasıl çözüleceğidir. Ona göre sosyalizm, kadınların hayatlarında ve gelecelelerinde anlamlı ve ilerici bir değişim yaratabilmenin ön şartıdır. Cinsellik ve komünist ahlakın aileye bakışı konusundaki görüşlerini de bu bakış açısıyla ortaya koyar.

Üçüncü Bölüm, Kollontay’ın anılarından oluşuyor. 1926 itibarıyla sona eren bu kısım, büyük ihtimalle resmî sansürcülerin talimatları doğrultusunda, bizzat kendisinin çıkarmış olduğu pasajları da içeriyor. Bunlar, hayatına ve yaşadığı çağa dair düşüncelerini, yaptığı seçimlerin ve aldığı kararların gerekçelerini açıklıyor. Kollontay biyografilerinin yazarları ve daha sonraki yorumcular, Kollontay’ın anılarına damgasını vuran otosansüre işaret ederler. Bu doğru olabilir. Bazı konuları önemsiz göstermiş, hatta kendisinin veya başkalarının başını belaya sokacağını bildiği bazı olayları yazmaktan kaçınmış olabilir. Bununla birlikte, birilerini tatmin etmek veya memnun etmek için hiçbir şeyi tahrif etmediği veya yeni bir şeyler icat etmediği de açıktır. Bu nedenle Kollontay’ın anıları ne kadar eksik olursa olsun, hayatını ve eylemlerini yeniden kurma girişimi açısından değerini hâlâ korumaktadır.

1. BÖLÜM:

SOSYALİST KADIN HAREKETİNİN İLK TALEPLERİ

Kollontay’ın 1907 ve 1910 tarihli, I. ve II. Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı hakkındaki raporları (Birinci Bölüm’deki ilk iki makale), sol kadın örgütlerinin tarihsel olarak karşı karşıya kaldığı bazı sorunları ele alıyor. Örneğin kadın işçiler sendikalarına üye olmaya pek de hevesli değildi. Bu nedenle Kollontay, proleter partilerin aciliyet teşkil eden bir görevinin, kadın işçileri örgütlemek olduğunu ve bunun, “proletaryanın bir yarısını diğerleriyle karşı karşıya getiren, birliğini parçalayan ve kadınların,

sınıfın erkeklerini tehdit eden rakipler olarak gözükmesine neden olarak işçiler arasındaki sınıf dayanışmasını baltalayan” bir egemen sınıfı yenmenin tek yolu olacağını savunuyordu.

Ancak Kollontay, bu dönemde dikkatini kadınlar için eşit siyasi haklar talebi üzerinde toplamıştı. Genel oy hakkını desteklemek konusunda tereddütlü bir tutum sergileyen dönemin sosyal demokrat partilerine karşı sert bir hücum başlatmıştı. Kısa süre önce toplanmış olan Sosyal Demokratlar Kurultayı’nda, genel oy hakkının benimsenmesine ilişkin karar kaleme alınırken, son derece önemli olan “cinsiyet ayrımı olmaksızın” ibaresinin önerge metninden çıkarılmasına dikkat çekmişti. Bazı “tutarlı ve kararlı” sosyalizm destekçilerinin bile bu oportünist tutumu kınamadıklarını söylüyordu. Kollontay, “proleter kadınların siyasi eşitliğe sahip olmasının, proletaryanın yürüttüğü genel sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçası” olduğunu vurguluyor ve bu konuda her ülkenin, taktiklerini içinde bulunduğu coğrafyanın özelliklerine göre şekillendirmesi gerekmektedir birlikte, mücadeleye bile başlamadan bu talepten vazgeçmenin kabul edilemez olduğunu belirtiyordu.

Oy hakkı tartışması, 1910’daki II. Kadınlar Konferansı’na da sıçradı. Delegeler bu defa zamanlama konusunda bölünmüştü: Hareket, kadınların koşulsuz oy hakkı talebine ne zaman öncelik tanınmalıdır? Alman sol kanat delegasyonu, talebin gecikmeye tahammülü olmadığını söylerken, kendi ülkelerinde süfrajletlerle çalışan İngiliz temsilcilerse bu kadınlarca savunulan “nitelikli” oy hakkı talebini destekliyordu.* Ancak solcuların önergesi konferans tarafından ezici bir çoğunlukla kabul edildi.

Sosyalist bir partide emekçi kadınların çıkarlarını tanımlamak ve temsil etmek için ayrı ve bağımsız bir platform oluşturulmasına ihtiyaç olması, bugünkü sol partilere malumun ilamı gibi gözükabilir. Ancak ilk dönem sosyalist kadın hareketinin

* İngiltere’de 1918’de kabul edilen Halkı Temsil Yasası’na göre, 21 yaşının üstündeki tüm erkekler oy hakkına kavuşurken, kadınlar için bu hak, 30 yaşını doldurmuş ve asgari mülkiyet niteliklerini karşılayan bireylerle sınırlanmıştı. -ed.

bu talep uğruna çokça mücadele etmesi gerekmişti. Kollontay'ın, kitabın birinci bölümündeki iki önemli makalesinin gösterdiği gibi, kadın sosyalistler, geniş işçi sınıfı hareketi veya partisinin bir parçası olmakla birlikte, bağımsız bir proleter kadın hareketinin gerekliliğini ortaya koymak zorundaydılar. Kollontay, birliğe dayalı olacak böyle bir bağımsızlık ilişkisinin genel ilkelerini sağlam bir mantık çerçevesinde savunuyor ve emekçi kadınların kendilerine özgü taleplerinin, sosyalist bir parti tarafından “özel bir hedef” olarak sahiplenilmesi gerektiğini ileri sürüyordu:

Proleter kadın hareketinin, genel işçi sınıfı hareketinin ayrılmaz bir parçası olduğu açıkça anlaşıldı. Fakat kadının çağdaş toplumdaki kendine özgü sosyal ve politik konumu, kadınlara yönelik hususi bir yaklaşım benimsenmesini gerektirmekte ve partinin önüne özel birtakım hedefler koymaktadır. Bu hedefler, tüm işçi sınıfı hareketinin ve ortak amacın bir parçasını oluşturmakla birlikte, özellikle kadın çıkarlarını daha yakından etkilemesinden ötürü *bizzat işçi sınıfının kadın temsilcileri* tarafından daha layıkıyla takip edilmektedir.

Kollontay'ın bu yazılarında açıklığa kavuşturduğu ikinci ve ilgili diğer bir konu, dünya genelindeki işçi sınıfı hareketlerinin tarihi boyunca da karşımıza çıkmayı sürdürmüştür. Bağımsız bir emekçi kadın örgütü fikrini savunmak, bu fikre yöneltilen “burjuva feminist” yaftasına karşı savunmayı da gerektiriyordu. Kollontay, 1908'de Kadınlar Günü vesilesiyle yazdığı makalede, önce bağımsız bir emekçi kadın örgütünün burjuva feminizmine verilmiş bir taviz olduğu argümanını oluşturuyor ve ardından bu argümanı yapıbozuma uğrattı. Bu polemikten uzun bir alıntı yapmakta yarar var:

Ama şimdi bazıları diyecek ki, kadın işçilerin ayrı durması neden? Neden özel bir “Kadınlar Günü”; emekçi kadınlara özel bu broşürler, işçi sınıfı kadınlarına özel toplantılar, bu konferanslar neden? Bu, son tahlilde, feministlere ve burjuva süfrajetlere verilmiş bir taviz değil midir?

Cevabı da kendisi verir:

Feministlerin amacı nedir? [Kollontay burada burjuva feministlerden bahsediyor.] Kocalarının, babalarının ve erkek kardeşlerinin kapitalist toplumda şu anda sahip oldukları aynı avantajları, aynı gücü, aynı hakları elde etmektir.

Kadın işçilerin amacı nedir? Doğuştan veya mal varlığından kaynaklanan tüm ayrıcalıkları ortadan kaldırmaktır. Kadın işçi için “efendi”nin kadın mı yoksa erkek mi olduğu önemsizdir. Kadının işçi, işçi olarak içinde bulunduğu durumu ancak tüm sınıfla birlikte iyileştirebilir.

Feministler her zaman ve her yerde eşit haklar talep ediyorlar. Kadın işçiler cevap veriyor: Biz kadın-erkek tüm yurttaşlar için hak talep ediyoruz ancak sadece işçi ve yurttaş değil, aynı zamanda anne olduğumuzu da unutmuyoruz! Anneler olarak, geleceği doğuran kadınlar olarak, kendimiz ve çocuklarımız için özel bir ilgi, devletten ve toplumdaki özel koruma talep ediyoruz. Feministler siyasi haklar elde etmek için çabalyorlar. Ancak burada da yollarımız ayrılıyor.

Burjuva kadınlar için siyasi haklar, emekçi halkın sömürüsü üzerine kurulmuş bir dünyada daha rahat ve güvenli bir şekilde yol almalarını sağlayan basit birer araçtır. Kadın işçiler içinse, özlemi duyulan emek krallığına giden sarp ve çetin yolda atılmış bir adımdır.

2. BÖLÜM: İŞÇİ DEVLETİNDE KADINLAR VE AİLE

Kitabın ikinci bölümündeki makaleler, Kollontay’ın belki de politik olarak en aktif olduğu dönemden seçilmiştir. 1917 Ekim Devrimi, ona yazı ve konuşmalarını etkileyen yeni bir bakış açısı kazandırmıştı. Kollontay, Sosyal Yardım Halk Komiserliğine getirilmişti ve aynı zamanda partinin Merkez Komite üyesiydi. Lenin, Rusya’nın, kaynaklarını tüketen I. Dünya Savaşı’ndan çekilmesi gerektiğini söyleyerek “barış, ekme ve toprak” çağrısında bulunmuştu. Bu, akut bir gıda kriziyle karşı karşıya olan